

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณและใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในท้องถิ่น ให้สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จะต้องมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างบุคคลหลายฝ่ายทั้งสถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามมุ่งประเด็นว่ากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ เป็นอย่างไร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับ โรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ แนวทางการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่อการบริหาร การศึกษาของ โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่และนำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ มีขอบเขตในการวิจัยได้แก่ พื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ได้แก่ บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14, บ้านเม่นน้อยหมู่ที่ 7 บ้านกลาง หมู่ที่ 8 และบ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มบุคคล ในชุมชน คือผู้ใหญ่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลของแต่ละหมู่บ้าน, ปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มบุคคลที่อยู่ในโรงเรียน คือ ครู และนักเรียน โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยกำหนดขอบเขตของเนื้อหา คือ ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในมาตรฐาน ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่ง เรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กร ทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนา วิธีการเรียนรู้ในชุมชน ระยะเวลาในการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2552 - มกราคม 2553 รวมระยะเวลา 4 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยมีประเด็นการสนทนา 4 ประเด็น แบบสัมภาษณ์ ผู้รู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้ ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ 5 ประเด็น แบบสัมภาษณ์เจาะลึกปราชญ์ชาวบ้านเรื่องแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ มีประเด็นในการ สัมภาษณ์ทั้งหมด 5 ประเด็น แบบสัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่เรื่องแหล่งเรียนรู้ในชุมชน บ้านเม่นใหญ่ มีประเด็นในการสัมภาษณ์ทั้งหมด 5 ประเด็น และแบบสังเกตพฤติกรรมความ

ร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ จากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ เป็นการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน โดยผ่านการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน วิเคราะห์บริบทของชุมชน ร่วมกันกำหนดประเด็นที่จะสร้างความร่วมมือ และตั้งเป้าหมายในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยทุกขั้นตอนเป็นการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อนำแหล่งเรียนรู้มาพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

2. เสนอแนวทางการสร้างความร่วมมือต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จากการสร้างความร่วมมือในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย สำรวจแหล่งเรียนรู้ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทำให้พบความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จัดเวทีเสวนาในชุมชน สรุปความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จัดสนทนากลุ่มสรุปความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดชุดความรู้ การกำหนดคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างข้อตกลงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน บ้านเม่นใหญ่

3. นำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยได้เสนอผ่านกลุ่มเป้าหมายทั้งในชุมชน และกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน มีวิธีการนำเสนอผ่านที่ประชุมของชุมชนและโรงเรียน จัดนำเสนอผลงานผ่านสารสนเทศประชาสัมพันธ์เครือข่ายการเรียนรู้ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ในโครงการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการร่วมพัฒนาการศึกษา จัดทำสารสนเทศผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของโครงการศูนย์ทางไกลเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาชนบท และผลการดำเนินงานทำให้เกิด โครงการศึกษาดูงานของบุคลากรในชุมชนร่วมกับบุคลากรใน

โรงเรียน เพื่อนำมาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน และทางโรงเรียนได้นำนักเรียนเข้าเรียนในแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลการจัดกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ โดยมีขั้นตอนในการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและบริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่พบว่า โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ทั้งหมด 5 หมู่บ้าน การจัดการศึกษาก่อนการดำเนินงานวิจัย โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ยังไม่มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และนำแหล่งเรียนรู้ตลอดจนภูมิปัญญาในชุมชนมาใช้ในการพัฒนา การจัดการศึกษาแสดงให้เห็นถึง โรงเรียนและชุมชนยังขาดความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในพัฒนาการศึกษา ซึ่งจากการสำรวจบริบทของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ นอกจากชุมชนมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แหล่งน้ำ ชุมชนยังมีสถานที่สำคัญตลอดจนภูมิปัญญาที่หลากหลายของคนในชุมชนคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ยังดำเนินชีวิตที่เป็นวิถีชีวิตแบบคนชนบท ยังมีความเชื่อมีการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี และคนในชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่ยังคงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ในด้านภูมิปัญญาชาวบ้านในหลายเรื่อง สมควรที่ทุก ๆ ฝ่าย ควรร่วมมือกันนำสิ่งที่มีความสำคัญในชุมชนมาถ่ายทอดให้เยาวชน สามารถที่จะนำมาจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ประโยชน์ได้จริง

1.2 ผลการกำหนดประเด็นและเป้าหมายของการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนและชุมชนจึงได้ร่วมกันกำหนดประเด็นในการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งหมด 6 ประเด็น เริ่มด้วยการสำรวจแหล่งเรียนรู้ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ทำให้พบความหลากหลายของแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ โดยเฉพาะเรื่องสถานที่ที่สามารถนำมาจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดเวทีเสวนาในชุมชน สรุปความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จัดทำแผนที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ จัดสนทนากลุ่ม สรุปความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ถ่ายทอดชุดความรู้ เพื่อให้คนในชุมชนสร้างความตระหนัก

เห็นความสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การกำหนดคุณลักษณะของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ให้สอดคล้องตามสาระการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่ใหญ่ โดยในแหล่งเรียนรู้จะต้องมีประชาชนชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดชุดความรู้ในแต่ละแหล่งได้ และมีคณะกรรมการในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และพัฒนาบุคลากรที่มีส่วนร่วมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้จัดตั้งขึ้น โดยการนำศึกษาดูงานเพื่อมาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตนเองการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างข้อตกลงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนบ้านแม่ใหญ่ โดยมีเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือ ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน 5 ข้อ คือ จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โรงเรียนนำนักเรียนเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ร่วมกันจัดตั้งขึ้น สร้างความตระหนักให้ทุกคนเห็นความสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนให้มากที่สุด และจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ว่า การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบ นอกกระบวนและตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา (2552 : 10) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

2. ผลการเสนอแนวทางการสร้างความร่วมมือต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยผ่านการวิเคราะห์บริบทโรงเรียนและบริบทชุมชนบ้านแม่ใหญ่ ร่วมกันกำหนดประเด็นและเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชนบ้านแม่ใหญ่ ดังนั้นจึงได้นำเสนอแนวทางการสร้างความร่วมมือต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ ดังนี้

2.1 ผลการสำรวจแหล่งเรียนรู้ จากการสำรวจพื้นที่ของชุมชนบ้านเม่นใหญ่ พบว่า ชุมชนบ้านเม่นใหญ่มีสถานที่หลายแห่ง คือหมู่บ้านเม่นน้อยเป็นถ้ำโบราณ ลักษณะรูปร่าง ไม่มีความสมบูรณ์หลงเหลือ แต่ถ้ำแห่งนี้ยังเป็นที่พักพิงของคนในชุมชนและจะมีเรื่องราวต่าง ๆ มากมายที่เป็นความเชื่อ ความศรัทธา ที่ได้เล่าขานกันมาอย่างยาวนาน วัดบ้านเม่นใหญ่ เป็นสถานที่ ที่แสดงถึงประเพณี วัฒนธรรมของคนในชุมชน มีวัดถ้ำ โบราณ เช่น กลองเพลใหญ่ ประตูดั้งที่มีความสวยงามทางด้านศิลปะ ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ เป็นสถานที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ของพืชผลการเกษตร มีสัตว์เลี้ยงมากมายหลายชนิด มีการจัดสรรที่ทำกินตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ โดยการทำเป็นไร่นาสวนผสม อ่างเก็บน้ำแก่งเลิงจาน เป็นแหล่งทำมาหากินของ คนในชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กับอ่างเก็บน้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจืดนานาชนิด นอกจากนี้ ยังเป็นสถานที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืด โนนสองคู เป็นโนนบ้านเก่าของคนบ้านเม่นใหญ่ก่อนที่จะ ย้ายหมู่บ้านมาตั้งบ้านเรือนใหม่ที่บริเวณบ้านเม่นใหญ่ในปัจจุบัน ห้วยปอบิด เป็นลำห้วยที่ผ่าน เลาะรอบหมู่บ้าน เป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชน มีสัตว์น้ำหลายชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ป่าโคกหนองแสบง เป็นป่าชุมชนที่สำคัญและยังมีความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลาย ของทรัพยากรธรรมชาติ จำพวกพืชนานาชนิด โดยเฉพาะพืชที่เป็นพืชสมุนไพร

2.2 ผลการจัดทำแผนที่แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ พบว่า จากการจัดเวที เสวนาและการสนทนากลุ่ม จึงได้ร่วมกันสร้างความร่วมมือ โดยการจัดทำแผนที่แหล่งเรียนรู้ใน ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ คือถ้ำโบราณบ้านเม่นน้อย ไร่นาสวนผสมของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วัดบ้านเม่นใหญ่ โกกหนองแสบง อ่างเก็บน้ำ แก่งเลิงจาน โนนสองคู ห้วยปอบิด ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อ 5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิต สาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.3 ผลการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ พบว่า จากการจัดทำแผนที่ แหล่งเรียนรู้ชุมชนและโรงเรียน จึงได้ร่วมกันจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ แหล่ง เรียนรู้ในแต่ละแห่งจะมีคุณลักษณะที่โรงเรียนและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะ โดยมีชุด ความรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมีการนำภูมิปัญญาของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ มาถ่ายทอดโดยผ่านปราชญ์ชาวบ้าน จึงได้จัดตั้งแหล่งเรียนรู้เป็น 4 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้หมู่บ้านเม่นน้อย แหล่งเรียนรู้ ไร่นาสวนผสม ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แหล่งเรียนรู้วัดบ้านเม่นใหญ่ แหล่งเรียนรู้โคกหนองແສบง ซึ่งชุมชนและโรงเรียนได้สร้างข้อตกลงร่วมกันในการสร้างความร่วมมือในการใช้แหล่งเรียนรู้ว่าชุมชนให้การสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ในแต่ละแหล่งเรียนรู้ และโรงเรียนนำนักเรียนเข้ามาเรียนในแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระบุว่า ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร เชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนทั้งเป็นการส่งเสริมการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างสมดุลการใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ การส่งเสริมการผลิตและบริโภค ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ในกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ข้อ 3 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่น สังคม เพื่อเอื้อต่อการศึกษาเรียนรู้ ระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้อื่นในชุมชน ท้องถิ่น

จากการได้นำเสนอแนวทางการสร้างความร่วมมือต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ เมื่อประเมินผลโดยการสนทนาและสัมภาษณ์พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านยังคงกลัวว่าตนเองจะถ่ายทอดชุดความรู้ได้อย่างไร ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้ทางโรงเรียนได้จัดทำโครงการศึกษาดูงานการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยนำคณะผู้นำชุมชน อบต. ปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละแหล่งเรียนรู้ พระสงฆ์วัดบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 3 รูป คณะครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่นักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยได้ไปศึกษาดูงานที่บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งที่บ้านกู่กาสิงห์ เป็นสถานที่ ที่พัฒนาแหล่งเรียนรู้ขึ้นมาโดยเกิดจากความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น วัด โรงเรียน คนในชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในอำเภอเกษตรวิสัย จากการนำผู้เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานในครั้งนี้พบว่า ทุกฝ่ายที่ได้ไปศึกษาดูงาน เกิดความกระตือรือร้น ที่จะนำมาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ร่วมกันเพิ่มเติมสิ่งที่ขาด หรือบกพร่องในแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนตนเอง ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เกิดความรักและภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง ปราชญ์ชาวบ้าน เกิดเข้าใจวิธีการถ่ายทอดที่กังวล เกิดความภูมิใจ และเกิดเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองถ่ายทอดให้บุคคลอื่น ๆ

3. ผลการนำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม กับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่

ผลการนำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ พบว่า การนำเสนอได้เสนอผ่านกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในชุมชน และกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน มีวิธีการนำเสนอผ่านที่ประชุมของชุมชนและโรงเรียนจัดทำสารสนเทศประชาสัมพันธ์เครือข่ายการเรียนรู้ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ในโครงการร่วมมือระหว่าง โรงเรียนและชุมชนในการร่วมพัฒนาการศึกษา จัดทำสารสนเทศผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของโครงการศูนย์ทางไกลเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาชนบท ซึ่งผลการนำเสนอได้มีครูผู้สอนของโรงเรียนบ้านแม่ใหญ่ คือนางพิชชาภรณ์ ปะดังดาโต ครูชำนาญการพิเศษ ซึ่งรับผิดชอบสอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้นำนักเรียนเข้าไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้น โดยผ่านปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ ในแหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสม ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แหล่งเรียนรู้ป่าโคกหนองແບง พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแหล่งเรียนรู้ไร่นาสวนผสม ของนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีปราชญ์ชาวบ้านคือนายไพบูลย์ เพชรไพฑูรย์ เป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่อง พืชสมุนไพรที่ใช้ไล่แมลง แหล่งเรียนรู้ป่าโคกหนองແບง โดยมีปราชญ์ชาวบ้านคือนายเคน บัวลาด เป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่องพืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค และมีปราชญ์ชาวบ้านคือนางซารี พลสมชัย เป็นผู้ถ่ายทอดชุดความรู้ในเรื่องการย้อมผ้าจากสีเปลือกไม้ ชุดความรู้ทั้งหมดสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในสาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐาน ว 2.1 เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มาตรฐาน ว 2.2 เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการปลูกข้าว ตลอดจนพืชผัก ผลไม้ต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้ใช้พืชสมุนไพรไล่แมลงไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดแมลง ผลจากการนำนักเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว พบว่า นักเรียนเกิดทักษะในการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา มีการวางแผนการทำงานอย่างมีขั้นตอนสำรวจข้อมูลได้ รู้จักการเลือกและการใช้อุปกรณ์ในการศึกษาข้อมูล มีทักษะการสังเกต รู้จักวิธีการสำรวจที่ถูกต้องเหมาะสม ลงปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ บันทึกข้อมูล

ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถตรวจสอบข้อมูล นำเสนอผลที่ได้จากการศึกษา สรุปผลจากการเรียนรู้ รู้จักการตั้งคำถามใหม่เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อ กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ บันทึกและอธิบายผลจากการเรียนรู้ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้เป็นอย่างดี คำนึงเรียนส่วนมากเกิดความสนใจ สนุกสนาน เพลิดเพลิน กระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น สามารถเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมมือกันทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ แสดงออกถึงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ระหว่างกันและกัน นักเรียนกล้าแสดงออกในด้านความคิด

นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนมีความศรัทธา เชื่อถือต่อปราชญ์ชาวบ้านมากขึ้น เห็นคุณค่าของชุดความรู้ที่มีในชุมชนตนเอง เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน มีความกระตือรือร้นและเรียนด้วยความสนุกสนาน กล้าแสดงออกเพราะมีความคุ้นเคยกับปราชญ์ชาวบ้าน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการร่วมมือกันทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น

“การลงไปเรียนฐานการเรียนรู้ ทำให้หนูได้เรียนจากสิ่งที่ใกล้ตัวหนู หนูสามารถที่จะนำความรู้นี้ไปใช้ได้จริง สิ่งที่หนูได้เรียนรู้มากมาย รู้จักความรัก ความช่วยเหลือที่เพื่อนมีต่อเพื่อน และทำให้หนูสรุปสิ่งที่เรียนรู้กลายเป็นความจำของหนู” (จิตตาวดี ผิวผุย. 2552 : สัมภาษณ์)

“หนูไม่คิดว่าการมาครั้งนี้เป็นการเรียนหนังสือ แต่เป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่หนูไม่เคยรู้และไม่เคยคิดว่าจะมีความรู้แบบนี้ในตัวคนเดียวคนแก่ในหมู่บ้านของหนู เป็นเรื่องที่หนูจะจดจำไปจนตาย หนูได้ทำ ได้เห็นเอง หนูสรุปสิ่งที่หนูได้ทำ ได้เห็นเอง มีคุณค่าต่อหนูมากเลยล่ะ” (บุษบา มะทะวงศ์. 2552 : สัมภาษณ์)

“การเรียนในฐานการเรียนรู้แต่ละเรื่อง ทำให้หนูได้รู้ว่า ความรู้มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง แต่การเรียนรู้อันนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันและมีคุณค่าก็คือการเรียนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สิ่งที่เราได้เห็น ได้เกี่ยวข้อง และที่สำคัญเรียนรู้จากครูตา ครูยาย ทำให้หนูได้สิ่งต่างๆ มากมาย ได้ลงมือทำ ได้เห็นสิ่งที่ครูตา ครูยายได้ทำในอดีต ได้รู้ว่า สิ่งที่มีในชุมชน เช่น พืชสมุนไพรไม่มีพิษต่อเรา ไม่จำเป็นต้องใช้เงินในการใช้จ่าย ก็มีชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย หนูภูมิใจในครูตา ครูยาย และชุมชนของหนูมากเลยล่ะ” (ลลิตา สุราย. 2552 : สัมภาษณ์)

“เมื่อผมได้ลงไปหาครูตา ครูยาย ผมไม่รู้ด้วยซ้ำว่าผมเริ่มเรียนเมื่อไหร่ ผมสนุกสนานไปกับการปฏิบัติกิจกรรม มากกว่า ผมไม่รู้ว่ ผมได้ฝึกทักษะอะไรบ้าง แต่สิ่งที่ผมได้ เหมือนกับผมได้เรียนรู้โดยไม่รู้ตัว ได้รู้เรื่องพืชสมุนไพรมากกว่าชีวิตผมผ่านมา สามารถเรียนรู้ในเรื่องพืช

สมุนไพรที่ให้สีข้อมผ้า พืชสมุนไพรที่ใช้ไล่แมลง พืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรค ได้เป็นอย่างดี” (ชนพล แก้วทองเกตุ. 2552 : สัมภาษณ์)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนำเพื่อการนำไปใช้ในเรื่องการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ชุมชนบ้านแม่ใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่ใหญ่ ตามสภาพและวิธีการที่มีความเหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อให้ดำเนินการด้านการพัฒนาความร่วมมือในการจัดแหล่งการเรียนรู้มีความเหมาะสม เกิดผลดีต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการพัฒนาหน่วยงานทางการศึกษา ดังนี้

1.1 ระดับโรงเรียน

1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจกับคณะครู และบุคลากรในโรงเรียน ให้มีความตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีในการปฏิบัติงานและสามารถนำประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่ได้ไปร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง

1.1.2 ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรในโรงเรียน จะต้องติดต่อประสานงาน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือพัฒนา แหล่งเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง

1.1.3 คณะครูและบุคลากรในโรงเรียน จะต้องมีการจัดการเรียนรู้โดยนำนักเรียนเข้าไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

1.2.1 ควรให้ความสำคัญการดำเนินงานความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง โดยมีการติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียน ที่ชุมชนร่วมกันพัฒนาการศึกษาที่มีผลงานเป็นเชิงประจักษ์ เพื่อยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน

1.2.2 ควรส่งเสริมและเผยแพร่กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้โรงเรียนที่มีบริบทที่คล้ายคลึงกัน จะทำให้การทำวิจัยเกิดประโยชน์มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ครั้งต่อไป

2.1 การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ตนเองต้องมีความตระหนักในหน้าที่เพื่อให้ชุมชนยอมรับเกิดความสำเร็จต่อโรงเรียน

2.2 ควรทำการวิจัยเรื่องที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยเน้นกิจกรรมการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ในชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน

2.3 ควรมีการทำวิจัยกระบวนการสร้างความร่วมมือในเรื่องอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

2.4 ควรส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อจะได้ทราบวิธีการดำเนินงาน และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY